

ZALAI KÖZLÖNY.

Előfizetési ár:
 Évesz evre 5 frt — kr
 Fél evre 2 frt 50 kr
 Negyedevre 1 frt 25 kr
 Egyes szám 10 kr.

HÍRDETESEK
 5 haasob petisóban 7, másodsor
 6, a minden további sorért 5 kr.

NYILTTERBEN
 petit soronként 10 kr-ért vételek
 fel. Kincstári illeték minden egyes
 hirdetésért 30 kr. ártandó

A lap szellemi és anyagi részét illető minden költemény Ifj. Wajdits József szerkesztő-kiadó nevére címzetten Nagy-Kanizsára bérmentve intézendők.

Bérmentetve levelek nem fogadtatnak el.

Kéziratok vissza nem küldetnek

A nagykanizsai „Ipar-Festület”, a nagykanizsai Takarékpénztár részvény-társaság, a „Kotori takarékpénztár részvény-társaság”, a „nagykanizsai-és galambokionkéntes tüdőbeteg-egylet”, a „nagykanizsai kisedvedelő egyesület”, a „nagykanizsai tanítói járáskör”, a „nagykanizsai keresztény jótékony egylet”, a „nagykanizsai izr. jótékony egylet”, „szegények táptintézte”, a „katonai hadasnyak egylet” a „soproni kereskedelmi iparkamara” nagykanizsai külvárosi részének hivatalos lapja

HETENKINT EGYSZER, SZOMBATON MEGJELENŐ VEGYES TARTALMU HETILAP.

Század végén.

Egy új századba vezet bennünket az idő. A 19. század temetésére készülünk. Érti agg korát, fájó sebeit; kifáradt testét csak a halál hozhatja meg gyógyító balzsamát. Családja, mely körülötte virraszt, tudatosan tudja immár, hogy orvosi tudomány rajta nem segíthet. A katasztrófa mindenki elől van készülvén.

A szabadság, függetlenségét a te éréd alatt küzdötte ki nemzetünk! A vén Európa is a te uralmid idejében oldotta le magáról ama bilincseket, melyeket a zsarnok keze reája szabott. A magyar nemzet történelmi lapjaira te írád bele kitörtülhetlenül nevedet.

Hatalmas alkotásaidért, óh dicső század, hálás az emberiség! Nyugodj békével majdan, századoknak ékes koronája te! hisz népek óhaját... teljesítve látjuk immár.

tól áthatott trónbeszéddekkel, ünnepi nyilatkozatok alkalmával pedig a nagy s kis hatalmak egymás irányában való „barátságos viszonyok” ápolásáról emlékeznek meg, amely nyilatkozatok, egy újabb „alkalomig” lefegyverezést vonnak maguk után.

En is rendesen a diplomata ajkáról elhangzott nyilatkozatokat annak tekintem, hogy ó csak vele gondolatait rejtgetje el. Vajha a béke egyesület programja megvalósulhatna, még pedig mihamarabb.

De azért mi csak bizzunk és remélünk!

Most pedig vizsgáljuk meg röviden amaz uralkodó állapotokat, melyek az új éra prelüdiümánál jelen leszenek.

Társadalmi életünk is megéri az új átmenetet. Az új század mindjárt észrevesz egy válságot, melyet az egoizmus teremtett meg. Társadalmi törvényünk magából kiforgatva, az ideális eszmék leveretve melyek felett a realizmus diadalmaskodott. Az emberi becsület ki van szolgálya nemtelen fegyvereknek: a törvény nemcsak elvértve szolgál védőpajzsul. A megérdemelt munka nem lesz érdeme szerint jutalmazva; a rangot az erkölcs, hanem a befolyás adja meg. A jogot, az igazságot, a vallást, mindezt ma csak a — pénz osztályozza. Ime dióhéjban összeszerítva a társadalmi helyzet signatúrája.

A közgazdasági kérdés az, melynél egy kissé megállapodni óhajtok. Közgazdaságunk testében a föld az, melyet lélekenk nevezhetünk. Magyarország mindig földmívelő osztály volt. Földmívelésünk asztala körül ül a kis s nagy ipar s kereskedelem. Ha a földművelés rossz termelési éve vagyon, ennek hatását közgazdaságunk minden egyes ága megéri. És

mégis a föld az, mely óriási válság közepett van. Képzeltük csak, a föld értéke $\frac{1}{2}$ -ában meg van terhelve, ami azt jelenti egyuttal, hogy a föld már nem a földmívelés, hanem a hitelintézetek tulajdona. A föld az, mely államunkat ugyszólván elartja s mégis mit látunk? Azt, hogy államunk legmostohábban takarit meg minden oly anyagi intézkedést, mely éppen ezen a téren volna leginkább szükséges. Látjuk a gazdáknak legszükségteit, a hitelnyakat ille tőleg, mindaddig kielégítetlenül.

Mindez még csak eltartható volna, ha a gazdaságosság legalább munkája után gondatlanul hajthatná fejét pihenőre. Ötven év előtt egy „mérő-buzának volt az ára 12—14 frt. Ma egy nétermázának ára 6—6 50 frt. Mennyire stüledtek szegény gazdáink. És ennek a bajnak gyökere azt kérdezzük, hogy mi? Hát mi volna más, mint az a „börze”, mely a gabna árát „papirosan” szabja meg!

Kereskedőink és iparosaink is zuhogódnak kezdek amiatt, hogy csődörvényünk a gonoszoknak nyit ajtót, melyen kiki tetszése szerint keresztül mehet, amékkül, hogy a gonoszság, turpisság szigorubb büntetést vonna maga után. Remélni óhajjuk, hogy az intézők tudni fogják a módot arra nézve, hogy és hol járjanak el ügyük érdekében.

És végül állapotunk meg annál a kérdésnél, melynek neve: **nemzetgazdaság**. A f. hó (május) 10-én Budapestben megtartott népes értekezlet meg fogja hozni a jogot: az általános választási jogot. Hiába mondják azok, akik minden jóra kitárhának valami olcsó érvet, hogy „éretlen gyermek kezében nem való a kés”. Hiába. Már ki volna az az „éretlen gyermek?” tán a munkás

osztály? Szabadna tán kérdenem, a mi munkásunk miben különbözik pld. a francia, svájci, angol, német sőt osztrák munkásoktól? Hisz ahol ezen intézmény már régóta divik, ott ugy látjuk, még soha semmifogattott fel az alkotmány. Sőt ellenkezőleg! a magyar nép igenis megérett arra már, hogy az alkotmány sáncaiba felvétesse.

Azt mondá ott egyik jeles népszónok: „a 18. század sírjára álltették az emberi jogok virágait, most mi reánk vár az a kötelesség, hogy a 19. század sírjára a népjogok virágait ültessük, hogy azok a 20. században termékegyenek meg. Így lesz a nép jóit biztosítva.”

Hogy e szótat e század végén megérthette még az a „éretlen gyermek” is, az kétségtelen.

Ime dióhéjban a 19. század miniatúr képe.

A 19. század temetésére készülünk. Az új századba vezessen bennünket a szeretet!

megteszi előkelő helynek egy polgári, mint egyházi szempontból és szereplési azon korban, mikor a mai Kis-Komárom még nem is létezett. Megteszi erős sánckal ellátott végyárnak, hol a kanizsai törökök támaszt bátran és véres fejjel verték vissza.

A tévedés beigazolására hivatkozom a Corpus-Jurista, melybe az 1614-ik évben a törökkel kötött ideiglenes békekötés beikkelyesztetvén, a végyárak is lesoroltatnak és a végyárak között említett Légrad, Komárom és Somogyvár, de Kis-Komárom nem történik említés, mert az nem létezett.

Komáromról részint mint községről, részint mint várhelyről megemlékezik IV-ik Béla király alapító oklevele (Codex Diplomaticus), melyben a Vilhelmszerzeteknek adományozza Komárom és Körnend birtokait.

Kis-Komárom itt sem fordul elő.

Komáromról részint tüzésnek, részint vonatkozáskorban írnak Fuxhoffer, Pauer, Pray, Katona, Lányi-Knauz, de Kis-Komáromról nem emlékeznek meg a rögebbi korból.

„Különb minden évnél legerősebb az 1713-ik évben kelt és Kis-Komáromra vonatkozó megszálló levél, mely világoosan tanítja, hogy az a nevezett évben kezdett létezni.

(Kis-Komáromi uradalmi levéltár.) Ezek szerint Kis-Komáromot nem lehet szereplőtté 1623-ban sem polgári, sem egyházi szempontból.

A somogy megyei levéltárban vannak akták, melyekben ilyen kifejezések fordulnak elő: „a kiskomáromi kapitány.” Ezen kifejezés értelme töött én igen sokat tépelődtem, míg végre azok magyarosztat bologdult Srabó Imre kurial bíró úrnál nyertem meg, mely szerint Kis-Komárom a törökföldöltség alatt létezett mint gazdasági pusztá és csendes időben itt lakott a komáromi vár parancsnoka is. Innen származik aztán a téves címzés is.

Téhat a mai Kis-Komáromban soha sem voltak reformátusok, ezt állítottam és állítom most is; továbbá állítom azt, hogy jelenlegi kiskomáromi templom sohasem volt református superintendensé temploma. E két állítom volt előbbi cikkelyem sarkpontja és azt nem találjuk megcáfoltva a tanulmányban.

Galambok és vidéke.

Midőn a Z. Közlöny” folyó évi 5-ik számában megjelent szerény cikkelyemet utnak bocsátottam, el voltam készülve valamiféle válaszra. A válasz megjött. Váram-gorombaság. Az is megérkezett. Sejtettem, hogy Kis-Komáromot megteszik várhelynek. Sejtésem is teljesült.

Bevallom, hogy a válasz Halász Imre urak több kötetet (2) kiterítő jegyzetből vártam, a helyett azonban közli Csire István n. bajomi lelkes ur tanulmányát, melyet figyelemzetre másk szíveségből már néhány év előtt olvastam.

Konstatálom először is, hogy Csire István ur tanulmánya az én állítomom egyikét sem gyengítette meg, hanem inkább azokat megerősítette, mi még annál inkább kifogástani, ha a tanulmányban előforduló alaptévedéseket kimutatom.

Alaptévedés az, hogy Kis-Komáromot

zének, a kisebbiket a Rácvárost pedig Kis-Kanizsának n. neveztek el.

Nagy- és Kis-Kanizsa tehát sohasem volt különül két város.

A régi vár teljesen eltűnt, és a vizsgáldó szem most alig képes helyét megállapítani a Vári réten a kiemelkedő körvonalakban.

Még két rom van Kanizsa vidékén. Az egyik a Szent-Miklós templom maradványa; csupán néhány tégladarab a Nyires erdő szélén. Ez a templom mintegy kétszáz év előtt pusztult el.

A másik a Szent Péter egyházának nevezett páros kolostor romja, közvetlenül a város határa mellett, de már a Szentgyörgyvári völgyhegység területén. A zárda mely vizárokkal volt körülveve s kőfalakkal és felvonóhiddal megerősítve. Elpusztult a tizenhatodik századbéli törökőrhörök által. Az épületekből még látható szét-szórva néhány ezer tégladarab, melyet a nép el nem boddott építkezésekhez, vagy össze nem tört kincsek keresése közben Néphagyomány szerint a földszárd közpny darta szét a kolostort és ősdöste lele hárokat, mert az urirndból való szerzetesek tártáhetlenül sa nyargatták a környéket, nőket raboltak, s vadászlatban és tivornyában (öltözték eltek). A zárda helyét a Kanizsa nép Romládek néven ismeri.

A lerombolt kanizsai várát Gracics báró kapta meg, kitől megvette a Szapáry gróf család. Szapáry (II.) István gróf, — ki a vár tégláiból há-

TÁRGA.

Minden elmúlt...

Minden elmúlt — eltűnt régén.
 Miért egykor vágytam — egtem.
 Az az ábránd élelyeszter,
 Melyvel sásem össztépted

S hogy az arcom mért oly mela,
 Hogyha kitak néha néha?
 Miért busit a holdugsz,
 Mikor a nap nyugodni szall?

S hogy heradak nap-napután,
 És sóhajok egymástulán.
 Miért herad a rét virága,
 Ha a vihar átjárja?...

Mégis-mégis emlékedől,
 Fel szíven meg-megszédől!
 És úgy szíven néha-néha...
 Oh, csak teppéd szíve ujra.

RÓNAV BÉLÁNÉ.

Nagy-Kanizsa város története.

Ita és a város millenáris közgyűlése felolvasta HALIS ISTVÁN.
 (Folytatás és vége.)

Zrinyi Józsi is akar menni, de eközben 1864. november 18-án megölik a zrínyiújfalvi erdőben. Maig sem tudjuk, hogy Pak a István a jager lölte-e agyon, gyulaözaton kelepécé csalta és ottul rálamdára, — vagy pedig egy vaddiszó ölte-e meg.

Az elyomott magyarok szentül hiszik, hogy bérgyilkoság okozta Zrínyi halát

és a gyilkos felfogadásával egyenesen a királyt vádolják, körül az esztorgeri erdők Lippay György azt mondotta elkeseredésében: „Legyen alkotott a magam két keze is, melyekkel királyi koronát tettem a hitszédő Lipót fejére!”

Annai bizonyo, hogy Zrinyi megöletésének híret szíveren veszik Bécsben az udvarnál épügy, mint szíveren hallják Kanizsán a „Pogány Török ebek”, — kik életében „mégves foggal a c h a r k o d n a k r e á” most pedig még egyszer, „r e á u g a t n a k”, mikor a haláthír fölötti örömkömben a várban levő összes agyukból victoriát lönek.

Zrinyi halála után még 26 évig rabiga szalt nyög Kanizsa végyára, míg a haszontalanul elpuszarolt tömördek emberölözatult. Bathányi Ádám vezérsege alatt 1690-ben 60 ezer főből álló keresztény hadsereg veszi ostrom alá s ez előtt végre megadja magát az éhségtől elgyötört, füvekkel és gyökerekkel táplálkozó 600 főből álló csekély városrész.

A vár bevételének emlékére Lipót császár háromféle gyönyörű érmet veretett. Mindegyik érem egyik oldalán Kanizsa városának képe van.

Szabad elvonulás levén kikölte, az óreg nejveivel és gyermekeivel együtt ment vissza Törökországba.

Kanizsai törökök feleségeinek nagy része keresztény nő volt. Mig a capitulatio feltételei Bécsből a császártól helybenhagyva visszaérkeztek, azon idő alatt a keresztény táborban levő szer-

zetesek a várba több ízben erőszakkal bemementek (a török tiltakozása és az ideiglenes megegyezés pontjai ellenére), és az asszonyokat ábeszélési törekedtek, hogy vajának el pogány férjeiktől, mert máséket nem gyontatják meg. De az asszonyok semmiképe se voltak rabirhatók az elválasra. Végre is a barátok kényszerültek engedni és a macacs nőket meggyontatni s bűneikről feloldozni, hogy Istennel kibékülve meheszenek férjeikkel új hazájukba.

Ekkor elhonnályosult a félhold fényesége: Kanizsáról való küüzésök után a törökök végképp eltűntek hazánkból.

A török uralom alatt a következő négy részből állott Kanizsa városa: Óváros vagy Régi város (Alte-Stadt) Újváros (Neue-Stadt) Külső óváros (Vorstadt) és Rácváros (Raitzenstadt).

Lipót császár 1702-ben megparancsolta Kanizsa erősségének lerombolását, nehogy a török újra elfoglalhassa.

A Régi és az Újvárost, — melyek különben is legelőve és összedőlőve voltak, — elpusztították a várral együtt. A lakosok a Külsővárosba húzódtak, bova az invalidusok is házakat építettek a Lipót császártól kapott ingyen földösokra.

A várban volt város-részeknek (Ó és Újvárosnak) megsemmisítésé folytán nem voltak többé szükségese az eddigi megkülönböztető nevek, azért egyszerűen a régi néven Kanizsának hívták ezután is a megmaradt részeket, de a nagyobbikat a Külsővárost Nagy-Kanizsának, a kisebbiket a Rácvárost pedig Kis-Kanizsának n. neveztek el.

zának, a kisebbiket a Rácvárost pedig Kis-Kanizsának n. neveztek el.

Nagy- és Kis-Kanizsa tehát sohasem volt különül két város.

A régi vár teljesen eltűnt, és a vizsgáldó szem most alig képes helyét megállapítani a Vári réten a kiemelkedő körvonalakban.

Még két rom van Kanizsa vidékén. Az egyik a Szent-Miklós templom maradványa; csupán néhány tégladarab a Nyires erdő szélén. Ez a templom mintegy kétszáz év előtt pusztult el.

A másik a Szent Péter egyházának nevezett páros kolostor romja, közvetlenül a város határa mellett, de már a Szentgyörgyvári völgyhegység területén. A zárda mely vizárokkal volt körülveve s kőfalakkal és felvonóhiddal megerősítve. Elpusztult a tizenhatodik századbéli törökőrhörök által. Az épületekből még látható szét-szórva néhány ezer tégladarab, melyet a nép el nem boddott építkezésekhez, vagy össze nem tört kincsek keresése közben Néphagyomány szerint a földszárd közpny darta szét a kolostort és ősdöste lele hárokat, mert az urirndból való szerzetesek tártáhetlenül sa nyargatták a környéket, nőket raboltak, s vadászlatban és tivornyában (öltözték eltek). A zárda helyét a Kanizsa nép Romládek néven ismeri.

A lerombolt kanizsai várát Gracics báró kapta meg, kitől megvette a Szapáry gróf család. Szapáry (II.) István gróf, — ki a vár tégláiból há-

zat építettett, melyet maig is „vár”-nak hívnak, — utódok nélkül 1743-ban meghalt s uratlanul maradt vagyonát a niscus foglalta el. A koronától pedig rövid idő múlva megszerzte magának a kanizsai birtokot Bathányi Lajos gróf az ország nádorapósa. — A Bathányi család, mely időközben hercegi rangot nyert, maig is bírja Kanizsát.

— A pogány török küüzése után a vallást vízi tulzása a sokáig elyomott, elbultul nép. Feltámadnak Kanizsán is a boszorkányeppek.

Molnár Mária „jött-ment személy” 1714. október 19-én a hóhér kínzáse közben bevallja, hogy boszorkányozott. A vallásat után még aznap kivizték a vízhez, hol négyezer vízbe-dobja a hóhér, a bíráknak és tengersok népké jelenlétében.

És ime! — mint a jegyzőkönyv mondja, — „ugy uszik a vizen, mint a toll!”

— Az ördög cimborjára a következők rettetenes dolgokat vallotta be: 1.) ronást tett a teheneknek és elvette tejüket; 2.) a fűshelyen meggyújtott valami szalmafélt és az nem akart elégni; 3.) esőt tud csinálni és esőt elállítani.

Azonban másnap visszavonta vallomását és tagadott mindent. Dicsón állott bírái előtt és semmimást nem felelt, mint azt, hogy „ustassak meg” csak még egyszer, majd meglátjuk, hogy lesüllyedni fog a víz fenekére.

Csakhogy nem eresztik ám ujra vízbe, nehogy valami búbjós módon elszökjék! Ehelyett másnap is hermadnap tanu-

